

Camilla T.N. Sørensen

Aggressiv under visse betingelser: en neoklassisk realistisk analyse af udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik

Kina anses i stigende grad som en aggressiv stormagt. Særligt kinesiske aktiviteter i det Sydkinesiske og Østkinesiske Hav fremhæves som eksempler på et generelt mere selvsikkert og selvhævdende Kina. Er dette tilfældet? Nej. Der er ikke en klar linje i eller strategi bag udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. En neoklassisk realistisk analyse viser, hvordan de igangværende ændringer i den overordnede magtbalance drevet af et økonomisk og militært stærkere Kina opstiller et nyt handlerum for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Beijing kan ikke længere *free ride* og "ligge lavt" i det internationale system. Kinesiske leders hensyn til at sikre egen indenrigspolitisk legitimitet trækker samtidig kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i forskellige retninger. I de tilfælde hvor indenrigspolitisk nationalistisk pres mobiliseres, vil politikken blive trukket i en mere aggressiv retning.

I slutningen af 1990'erne, da Kinas økonomiske reform- og åbningsproces begyndte at vise resultater i form af et stærkere og mere synligt Kina på den internationale scene, var den vestlige debat herom meget polariseret. Der var tendens til at karakterisere Kina som enten en revisionistisk opstigende stormagt, der ville forårsage konflikt i det internationale system og derfor skulle inddæmme, eller en status quo magt, der arbejdede indenfor det eksisterende internationale system, og hvis opstigen til stormagtsstatus skulle hjælpes yderligere på vej. De senere år hvor der ikke længere er tvivl om Kinas internationale betydning og indflydelse, er debatten om et revisionistisk Kina vs. et status quo Kina erstattet af en udbredt enighed om karakteristikken af stormagts-Kina som en trussel mod det eksisterende internationale økonomiske og politiske system og de principper, som det bygger på (Rothkopf, 2011).

Hovedparten af vestlige analyser af kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik fra 2008 og frem fremhæver udviklingen af et mere aggressivt Kina i det internationale system, der i stigende grad præsenterer egne synspunkter, krav og værdier og har snævert fokus på at fremme egne interesser.¹ Der gives flere årsager til denne udvikling. Særligt at de kinesiske ledere efter den globale finanskrisen, som Kina er kommet stærkere ud af end de øvrige stormagter, er mere selvsikre og enige om at udnytte det magttomrum, som er opstået i køl-

vandet på USA's svækkede supermagtsposition (Scobell og Harold, 2013: 112). Den mere offensive og i højere grad militære kinesiske håndtering de senere år af udestående territoriale stridigheder med flere sydøstasiatiske stater i det Sydkinesiske Hav og med Japan i det Østkinesiske Hav fremhæves som eksempler på, hvad der er i vente, og hvad Vesten, særligt USA, skal forberede sig på at håndtere. Den gængse anbefaling i disse analyser er derfor, at USA øger den amerikanske militære tilstedeværelse og styrker de amerikanske alliancer i Asien (Mearsheimer, 2010; Friedberg, 2012). Dette har USA været i fuldt sving med de senere år. I Beijing ses Washingtons "re-balancering til Asien"-strategi imidlertid som forsøg på at inddæmme Kina, hvorfor de kinesiske ledere tager egne forholdsregler (Swaine, 2012). Dermed øges spændingen og den strategiske mistillid mellem Kina på den ene side og USA og amerikanske allierede i regionen på den anden side, og regionale sikkerhedsdilemmadynamikker intensiveres. Det er udviklingen i Østasien i disse år, og det er en bekymrende udvikling.

"Aggressiv Kina"-diskursen har imidlertid en række problemer og svagheder. Alastair Iain Johnston (2013: 32-33) påpeger, hvordan den ignorerer elementer af kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år, som ikke afspejler en ændret kinesisk politik og kinesisk aggressivitet. Det er uden tvivl tilfældet, men et mere grundlæggende problem er, at vestlige analyser af udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik domineres af en neorealitisk tilgang, hvor betydningen af kinesisk indenrigspolitik i store træk ignoreres.

Hovedargumentet i denne artikel er, at der ikke er en entydig udvikling af et mere selvsikkert og aggressivt Kina i det internationale system. Udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år peger i forskellige retninger og afspejler på den ene side et mere internationalt aktivt og involveret Kina, men på den anden side også en usikker og reaktiv kinesisk ledelse optaget og presset af indenrigspolitiske udfordringer. Den opfattede stigende kinesiske selvsikkerhed og aggressivitet ses ofte i forhold til konflikter, som involverer Kinas territoriale krav eller andre spørgsmål, som er tæt forbundet med kinesisk historie og national selvforståelse. I sådanne konflikter vil kinesiske ledere agere på en sådan måde, at de indenrigspolitisk ikke risikerer at fremstå svage og eftergivende, uanset hvordan dette får dem til at fremstå internationalt. Årsagen hertil er, at hensynet til at sikre Kommunistpartiets indenrigspolitiske legitimitet og magtmonopol er det primære hensyn for kinesiske ledere, hvad enten det er indenrigspolitik eller udenrigs- og sikkerhedspolitik. I forhold til globale udfordringer og internationale konflikter, som ikke er tæt forbundet med den indenrigspolitiske situation, spores der en højere grad af kinesisk rådvildhed samt i nogle tilfælde også mangel på overblik og prioritet.

Inddragelse af kinesisk indenrigspolitik er derfor afgørende for at forstå og forklare udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år. Der er imidlertid mange og komplekse udviklinger i gang indenrigspolitisk i Kina, hvorfor udfordringen består i at identificere de udviklinger, som har betydning for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, samt at specificere, hvornår og hvordan de har betydning. Det er ikke tilstrækkeligt at konstatere, at kinesisk indenrigspolitik har en stor betydning for udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. I forlængelse heraf er formålet med artiklen således også at vise, hvordan en neoklassisk realistisk analyseramme, der fremhæver betydningen af såvel ændrede internationale betingelser som ændrede indenrigspolitiske betingelser for en stats udenrigs- og sikkerhedspolitik, udgør et stærkere teoretisk grundlag end den dominerende neorealistske tilgang for den realistiske analyse af Kinas udvikling som stormagt.

Neoklassisk realisme er en relativt ny teoretisk udvikling indenfor det realistiske forskningsprogram i studiet af international politik, og betegnelsen "neoklassisk realisme" er en bredere betegnelse for en gruppe af realistiske værker, som med udgangspunkt i neorealismen deler ambitionen om at udvikle en realistisk udenrigspolitik teori ved at specificere effekterne af det internationale systems struktur på staters handlen. Der er derfor ikke *en* neoklassisk realistisk teori eller analyseramme, og neoklassiske realister fokuserer på en række forskellige indenrigspolitiske faktorer. Den neoklassiske realistiske analyseramme, som præsenteres og anvendes i denne artikel til at analysere udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år, er således kun *et* bud på en neoklassisk realistisk analyseramme, hvor fokus er på betydningen af udviklinger i forholdet mellem stat og samfund. Ambitionen er ikke at teste neoklassisk realisme, men at præsentere neoklassisk realisme som en anvendelig tilgang til analysen af vigtige faktorer og kausale mekanismer bag udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år. Med neoklassisk realisme ændres fokus således til at undersøge, under hvilke betingelser – internationale og indenrigspolitiske – ses hvilken type kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Dette er et af de vigtigste spørgsmål at analysere for at blive i stand til at forstå og forklare den på overfladen uforudsigelige og modsætningsfyldte udvikling i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år.

Artiklen er struktureret på følgende vis. Først præsenteres, med udgangspunkt i en kort diskussion af udviklinger indenfor og udfordringer for det realistiske forskningsprogram i studiet af international politik, en neoklassisk realistisk analyseramme. Denne anvendes dernæst til at analysere de senere års udvikling i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Analysens første del fokuserer på udviklinger i de systemiske betingelser for Kinas opstigen, som

har resulteret i et ændret handlerum for Beijing i det internationale system. Anden del af analysen søger yderligere at specificere dette handlerum ved at analysere de ændrede indenrigspolitiske betingelser. På baggrund af analysen skitseres afslutningsvis en række perspektiver for den videre udvikling i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik samt for værdien af neoklassisk realisme for den realistiske analyse af Kinas udvikling som stormagt.

Neoklassisk realisme: fra neorealisme til udenrigspolitikanalyse

Ifølge den dominerende neorealistiske analyse af Kinas stigende betydning og indflydelse i det internationale system er Kina en opstigende stormagt i et anarkisk internationalt system (Goldstein, 2005: 81-101). I et sådant system vil en stigning i en stats relative magt efterfølges af stigende ambitioner hos denne stat, hvis man er offensiv neorealister som John Mearsheimer (2001), eller intensiverede sikkerhedsdilemmaer, hvis man er defensiv neorealister som Kenneth Waltz (1979). Begge disse neorealistiske varianter er baseret på antagelsen om, at stater, fokuseret på egen overlevelse, tenderer mod at balancere den stærkeste stat og udviklinger i relativ magt også for herved at forhindre andre stater i at indtage en dominerende position i det internationale system. Begge neorealistiske varianter præsenterer derfor pessimistiske scenarier i forhold til at undgå, at Kinas opstigen leder til ustabilitet og konflikt i det internationale system.

Neorealismen tildeler imidlertid systemiske faktorer – anarkiet og den gældende polaritet – primær forklaringskraft og levner ikke meget plads til indenrigspolitiske faktorer (Wivel, 2002: 432). I det anarkiske internationale system er stater *like units*, og det strukturelle pres på stater er det samme uanset staternes forskellige indenrigspolitiske karakteristika (Waltz, 1979: 95-97). Det er derfor de systemiske betingelser, som former udviklingen af en opstigende magt og implikationerne heraf for international stabilitet og sikkerhed. Det er vigtigt at notere, at både Waltz og Mearsheimer har fokus på at identificere og forklare grundlæggende dynamikker og udviklinger over tid i det internationale system, og de understreger begge, at neorealisme er en teori om international politik og ikke en udenrigspolitisk teori (Waltz, 1979: 122; Mearsheimer, 2007). Når neorealismen appliceres, bliver det imidlertid svært, også for Waltz og Mearsheimer, ikke at inkludere analyse af stateres udenrigs- og sikkerhedspolitik og inddrage ekstra forklaringsfaktorer ad hoc (Elman, 1996: 10-11).

Neorealismen er til stadighed udsat for kritik, særligt for at være ahistorisk, forsimplende og uanvendelig i forhold til at analysere stateres udenrigs- og sikkerhedspolitik og specifikke internationale hændelser og konflikter samt levere konkrete policy-anbefalinger (Booth, 2009). Kritikken kommer også fra egne rækker, og indenfor det realistiske forskningsprogram i studiet af international

politik er der intensiverede bestræbelser på at udvikle neorealismen (se fx Lobell, Ripsman og Taliaferro, 2009). Disse bestræbelser samles ofte under betegnelsen "neoklassisk realisme", hvor staten – *the black box* – åbnes, og fokus på systemiske faktorer kombineres med inddragelse af indenrigspolitiske faktorer med det primære formål at forklare og forstå staters udenrigs- og sikkerhedspolitik – at udvikle realistisk udenrigspolitik teori.

Neoklassiske realister deler det overordnede neorealistske argument, at systemiske faktorer er de primære for udviklingen i det internationale system over tid, men fremhæver videre, at effekten af systemiske faktorer på staters udenrigs- og sikkerhedspolitik varierer (Wohlforth, 2008: 45). Staten er den mellemliggende variabel mellem systemiske faktorer og den førte udenrigs- og sikkerhedspolitik, og effekten af systemiske faktorer skal filtreres gennem staten for at nå udenrigs- og sikkerhedspolitikken (Taliaferro, 2006: 482). Der er hos neoklassiske realister adskillige bud på, hvilke indenrigspolitiske faktorer er de vigtigste. Et gennemgående fokus, som også kan føres tilbage til klassiske realister som Hans Morgenthau, er at specificere, hvordan forholdet mellem statsledere og befolkning – stat-samfundsrelationer – har betydning for staters udenrigs- og sikkerhedspolitik, hvor et argument er, at statsledere vil være optaget af at sikre opbakning i befolkningen for at kunne mobilisere nødvendige ressourcer for udenrigs- og sikkerhedspolitikken, sikre egne magtpositioner og evner til at regere (Taliaferro, 2006: 472-473; Schweller, 2006: 46-68, 128).

Idet neoklassisk realisme fastholder neorealismens argument om at systemiske faktorer er de primære, men søger at specificere effekterne af disse på staters udenrigs- og sikkerhedspolitik og således gå et skridt videre, kan neoklassisk realisme og neorealisme ses som supplerende snarere end konkurrerende. Og med dens fokus på at forklare staters udenrigs- og sikkerhedspolitik ved at specificere betydningen af indenrigspolitiske faktorer åbner neoklassisk realisme op for større historisk bevidsthed og dialog med andre teoretiske retninger i studiet af international politik for på systematisk vis at integrere faktorer, som ellers ikke medtages i en realistisk analyseramme (Wivel, 2002: 445). Det er klart, at neoklassisk realisme hermed bevæger realismen væk fra den enkelthed, som karakteriserer neorealismen, men dette er prisen og skal opvejes mod den øgede forklaringskraft (Wohlforth, 2008: 32, 45-46).

Neoklassisk realisme har stort potentiale, både i forhold til at udvikle det realistiske forskningsprogram i studiet af international politik, specifikt udvikle realistisk udenrigspolitik teori, og i forhold til at forbedre den realistiske analyse af Kinas udvikling som stormagt. Ifølge neoklassisk realisme er udgangspunktet for analysen af Kinas opstigen, at Kina som opstigende stormagt ikke nødvendigvis, som argumenteret for af offensive neorealister som

Mearsheimer, fører en revisionistisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Karakteren af kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik afhænger derimod af de specifikke forhold eller betingelser, som Kina konfronterer i den konkrete situation. Formålet bliver derfor at specificere, hvilke forhold eller betingelser der leder til hvilken type kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

En neoklassisk realistisk analyseramme

For at forstå og forklare udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år er det ud fra et neoklassisk realistisk perspektiv nødvendigt først at analysere udviklinger i de systemiske betingelser. Her er polariteten det afgørende. Forskellige polariteter medfører forskellige dynamikker i det internationale system og opstiller dermed forskellige systemiske begrænsninger og muligheder for stater. Det gør derfor en forskel, at Kinas opstigen foregår i et unipolært system – med en supermagt USA – i modsætning til et bipolarært eller multipolært system. Neorealister vurderer multipolaritet som det mest konfliktfyldte system grundet de mange potentielle konfliktflader, der vil opstå, når flere stormagter skal agere sammen. Især da de relative magtforhold mellem stormagter i et multipolært system ikke er klare og konstante også som følge af skiftende koalitioner, og der er høj risiko for misforståelser (Waltz, 1979: 135). Et bipolarært system vurderes af neorealister som et mere stabilt og mindre konfliktfyldt system, særligt fordi usikkerheden og risikoen for fejlregninger og misforståelser mellem stormagterne vil være mindre, da der nu kun er én anden stormagt at koncentrere sig om. Dette vil dog medføre større risiko for overreaktion, da stormagterne vil være meget opmærksomme på hinandens handlinger og signaler (Waltz, 1979: 47) Angående unipolaritet, er der debat blandt neorealister om, hvorvidt det nuværende internationale system er unipolært, hvordan unipolaritet skal defineres, og hvilke dynamikker unipolaritet resulterer i (se fx Hansen, 2011). I denne artikel anvendes William Wohlforths (1999: 9) definition af unipolaritet som en asymmetrisk fordeling af relativ magt i det internationale system resulterende i, at en stat er meget stærkere end de øvrige og for stærk til at blive modbalanceret. Dynamikkerne under unipolaritet medfører, at konkurrencen, mistilliden og risikoen for overreaktion og misforståelse af intentioner samt incitamenterne til traditionel systemisk balancering mindskes mellem stormagterne. Der er under unipolariteten ingen tvivl om, hvilken stat der er den stærkeste i systemet, og der er for stor risiko – og for lille gevinst – ved at balancere unipolen, hvorfor de øvrige stormagter tilpasser sig på forskellig vis. Dette kan også være i form af blød balancering, hvor der bruges andre midler end militære til ikke direkte at udfordre unipolen, men snarere at forsinke, besværliggøre eller underminere unipolens politik (Paul,

2004). Det manglende incitament til direkte balancering af unipolen skyldes videre, at unipolen tager det primære slæb i forhold til at sikre stabiliteten i systemet og leverer såkaldte internationale offentlige goder, mens de øvrige stormagter kan *free ride*. Det vil sige, at under unipolaritet, hvor der ikke er en seriøs udfordrer af unipolen, søger de øvrige stormagter at tilpasse sig på forskellig vis, også afhængigt af unipolens strategi og politik.

For nedenstående analyse af betydningen af systemiske betingelser for udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år er det centrale spørgsmål imidlertid, om unipolariteten er ved at blive svækket, og andre dynamikker vinder frem i det internationale system resulterende i et ændret handlerum for Beijing. Dette spørgsmål analyseres først i analysen nedenfor.

Efter analysen af systemiske betingelser og udviklinger i disse, tages fat på indenrigspolitiske betingelser med fokus på forholdet mellem statsledere og befolkning. Som nævnt ovenfor er der adskillige neoklassiske realister, som henter inspiration i den mere komplekse model for stat-samfundsrelationer implicit i klassisk realisme. Det 20. århundredes klassiske realister var primært interesseret i kilderne til og brugen af staters magt i international politik og de problemer, som statsledere konfronterede i udøvelsen af udenrigspolitikken. Dette ledte til et fokus på betydningen af staters og statslederes forskellige karakteristika og af forholdet mellem staten og samfundet (Taliaferro, 2006: 472). I en diskussion af de forskellige elementer, der sammen udgør staters magtbase, understregede Morgenthau, hvordan kvaliteten af statsledere og deres relation til samfundet i den pågældende stat er afgørende elementer og ligeledes spiller en vigtig rolle i forhold til statslederens evne til at føre en fornuftig udenrigspolitik. Her fremhævede Morgenthau (2006: 150) særligt, at en fornuftig udenrigspolitik kræver støtte og opbakning fra samfundet, og at statsledere for at sikre dette må tage befolkningens krav og forventninger med i deres overvejelser. Den underliggende opfattelse synes at være, at staten er adskilt fra samfundet, men samtidig også er afhængig heraf og agerer på dets vegne, og at statsledere derfor har brug for befolkningens støtte og samtykke. På trods af dette fokus blev det hos klassiske realister ofte ikke søgt nærmere specificeret, hvordan forholdet mellem statsledere og befolkning – stat-samfundsrelationer – har betydning for staters udenrigs- og sikkerhedspolitik. Det er her, at neoklassiske realister kommer ind i billedet og søger at specificere og videreudvikle.

En gruppe af neoklassiske realister fokuserer særligt på at specificere og videreudvikle begrebet *state power* (Rose, 1998: 163). Et eksempel herpå er Jeffrey Taliaferros (2006) *ressource-extractive* model af staten, hvor graden af *state power*, hvilket defineres som statslederes evne til at mobilisere indenrigspolitiske

ressourcer, former den type intern balanceringsstrategi, som staterne følger i situationer med høj grad af ekstern usikkerhed og ustabilitet. Ved intern balancering er fokus på at styrke den indenrigspolitiske magtbase, særligt økonomiske og militære kapabiliteter, mens fokus ved ekstern balancering er på alliancedannelse (Waltz, 1979: 168). I Taliaferros model afhænger graden af state power blandt andet af statsledernes evne til at udnytte nationalisme og ideologi til at mobilisere samfundet til at støtte op. Inspireret heraf er argumentet bag den neoklassiske realistiske analyseramme, som anvendes nedenfor, at særligt i en situation hvor en stats relative magtposition er under hastig udvikling med høj økonomisk vækst og militær modernisering, vil statslederne være fokuseret på at sikre indenrigspolitisk opbakning. Dette skyldes, at relationen mellem statsledere og samfund vil blive påvirket og udfordret af de store omvæltninger, som finder sted i den pågældende stat. Fokus på at stabilisere relationen til samfundet vil for statslederne være et spørgsmål om at sikre deres evne til at fortsætte med at forbedre statens relative magtposition såvel som et spørgsmål om at sikre deres evne til at fastholde indenrigspolitisk kontrol (Sørensen, 2008: 172-176). Betydningen af statsledernes hensyn til at sikre indenrigspolitisk opbakning og kontrol samles i det analytiske begreb "statslegitimitet", hvor fokus er på at specificere, hvad der giver statslederne indenrigspolitisk opbakning og legitimitet i forhold til samfundet i den pågældende stat. Mere specifikt er det et spørgsmål om, hvilke krav og forventninger statslederne konfronterer indenrigspolitisk. Hvad skal de levere indenrigspolitisk? Hensyn til sådanne indenrigspolitiske krav og forventninger vil påvirke udenrigs- og sikkerhedspolitikken, men det vil variere, hvor frit statslederne kan agere i forhold til forskellige konkrete internationale udviklinger, og i hvilken retning disse indenrigspolitiske hensyn vil trække udenrigs- og sikkerhedspolitikken.

Det centrale spørgsmål for nedenstående analyse af betydningen af indenrigspolitiske betingelser for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik bliver derfor, hvorvidt der har været en udvikling i forhold til, hvad der sikrer kinesiske ledere opbakning og legitimitet i den kinesiske befolkning, og videre hvordan dette i så fald har påvirket udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år.

I det empiriske grundlag for nedenstående analyse indgår en række interviews med ledende kinesiske international politik-forskere foretaget over flere omgange fra foråret 2011 til efteråret 2013. Sådanne interviews giver et uundværligt indblik i, hvordan kineserne selv analyserer og vurderer de igangværende udviklinger i det internationale system og i Kinas rolle heri, samt hvordan disse relaterer sig til indenrigspolitiske udviklinger i Kina. Der er i alt foretaget 24 semifokuserede interviews ud fra samme interviewguide, hvor hver inter-

viewperson er interviewet en gang. Fælles for interviewpersonerne er, at de er ledende forskere indenfor studiet af international politik i Kina. Interviewguiden udgøres af temaer knyttet til det overordnede fokus – vigtige faktorer bag udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Som udgangspunkt er anvendt enslydende spørgsmål indenfor de forskellige temaer, men afhængig af den enkelte interviewpersons pointer og vinkler har spørgsmålene ikke fået samme vægt og plads i de forskellige interviews. Denne metode er valgt for så vidt muligt at få kinesiske international politik forskeres egne analyser og vurderinger af udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Faren ved metoden er, at resultaterne ender med at pege i mange modsatrettede retninger. Dette har dog ikke været tilfældet. De interviewede kinesiske international politik-forskere har generelt været meget enige i deres analyser og vurderinger. Spørgsmål knyttet til udenrigs- og sikkerhedspolitikken og mere generelt til national sikkerhed er fortsat følsomme spørgsmål i Kina, og den officielle linje og den førte politik kritiseres sjældent åbent. En aftale om anonymitet er derfor blevet tilbudt for at sikre, at interviewpersonen taler mere åbent og frit, idet en sådan aftale medvirker til at opbygge den nødvendige fortrolighed.²

Unipolaritet, men svækket – Beijing kan ikke længere free ride og ”ligge lavt”

Hvilke systemiske begrænsninger og muligheder har de ovenfor nævnte unipolære dynamikker resulteret i for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, og er der ændrede dynamikker og et heraf følgende ændret handlerum for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik under udvikling?

Det unipolære internationale system har generelt været til stor fordel for Kinas opstigen (Goldstein, 2005: 24-26). Først og fremmest har unipolariteten betydet, at kinesiske ledere har kunnet rette fokus og ressourcer mod den indenrigspolitiske udvikling og de indenrigspolitiske udfordringer som det vigtigste og dernæst på at styrke Kinas rolle og indflydelse i regionen. Beijing har ikke som under den kolde krig været tvunget til at koncentrere sig om den overordnede internationale stormagtskonstellation og rivalisering. Ligeledes har Beijing ikke stået overfor internationale krav og forventninger om at skulle levere internationale offentlige goder. Det har unipolen – USA – primært taget sig af, og Kinas egen indenrigspolitiske økonomiske udvikling har draget store fordele heraf. Kina har i høj grad kunne free ride. I Østasien har de regionale stater med unipolen USA sikkert i baghånden også kunnet fokusere på den økonomiske dimension – og de økonomiske fordele – af Kinas opstigen. Dette har udgjort grundlaget for den kinesiske såkaldte ligge lavt-strategi – Kinas udenrigs- og sikkerhedspolitiske strategi siden midten af 1990'erne. Strategien

foreskriver, at kinesiske ledere skal prioritere opbygningen og fastholdelsen af stabile relationer til regionale stater og vigtige handelspartnere og derudover holde lav profil internationalt og undgå at blive blandet ind i andre staters konflikter og undgå at bruge for mange ressourcer på udviklinger og begivenheder i det internationale system, som ikke berører Kinas kerneinteresser. Med denne strategi har Beijing søgt at sikre og fremme kinesisk indflydelse indenfor det unipolære system og ikke direkte søgt at udfordre dette eller USA (Schweller og Pu, 2011: 66). Et andet hovedfokus bag strategien har været at forsikre regionale stater om Kinas fredelige hensigter for herved at forebygge eller modvirke udviklingen af en stærk "Kina-trussel"-opfattelse i regionen.

Ligge lavt-strategien har fungeret godt for Beijing, men er de senere år begyndt at vise sine begrænsninger. Den overordnede årsag hertil er, at strategien er designet til at sikre vigtige kinesiske prioriter indenfor et unipolært system, hvor Kina får lov til at free ride og ikke har stærke økonomiske og sikkerhedspolitiske interesser udenfor egen region og derfor kan ligge lavt internationalt (Goldstein, 2005: 38-39). Disse betingelser holder ikke længere. Dette er en konsekvens af Kinas egen stigende økonomiske og militære styrke samt USA's relative svækkelse – svækkelse af unipolariteten og de dynamikker, der følger med. Kina kan ikke længere free-ride og ligge lavt, men må i højere grad træde i karakter internationalt.

Særligt i kølvandet på den globale finanskrisen og den stigende internationale opmærksomhed på og anerkendelse af Kinas stærkere økonomiske, politiske og sikkerhedspolitiske position, er de internationale forventninger til kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik steget. Det forventes især, at Kina påtager sig større internationalt ansvar og spiller en mere aktiv rolle i forhold til at takle globale udfordringer og løse internationale konflikter. Dette er den overordnede udfordring, som kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik står overfor i disse år – på den ene side skal Beijing forsøge at fastholde fokus på den indenrigspolitiske udvikling og undgå at påtage sig for store internationale forpligtelser, men på den anden side skal Beijing samtidig forsøge fortsat at sikre og fremme Kinas indflydelse i det internationale system samt varetage Kinas kerneinteresser. Det er ikke let. Dette er især tydeligt i Beijings håndtering af de igangværende konflikter i Libyen og Syrien, hvor konflikten i Syrien fremhæves af flere kinesiske internationale politikforskere som den første store test af kinesisk stormagtsdiplomati i et mindre unipolært og mere skiftende og komplekst internationalt system.

Adskillige neoklassiske realistiske analyser af unipolaritet fremhæver videre, at systemets varighed og karakter samt dynamikkerne under unipolaritet også afhænger af unipolens strategi og adfærd. De senere år har set store forandringer

ger i amerikansk udenrigs- og sikkerhedspolitisk strategi og adfærd, som også influerer på handlerummet for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Dette gælder særligt den amerikanske re-balancering til Asien-strategi, hvor USA, fokuseret på at fastholde egen magtposition, har øget den amerikanske militære tilstedeværelse og styrket de amerikanske alliancer i Østasien. Dette har skærpet den kinesiske trusselopfattelse, særligt i det kinesiske militær. Adskillige kinesiske international politik-forskere peger således på den nyligt erklærede kinesiske luftforsvarszone over det Østkinesiske Hav som eksempel på, hvordan Beijing søger at modstå et øget japansk og amerikansk pres på kinesiske kerneinteresser.³ Det er således i Østasien, at de ændrede systemiske dynamikker så vidt har slået stærkest igennem med en stigende grad af stormagtskonkurrence og rivalisering mellem USA og Kina.

Bevægelsen væk fra unipolaritet i det internationale system ændrer de overordnede rammebetingelser for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Beijing kan ikke længere free ride og ligge lavt i det internationale system, og presset på kinesiske kerneinteresser øges. For at specificere effekten heraf på konkret kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitisk ageren, skal det indenrigspolitiske “filter” inddrages.

Ændret legitimitetsgrundlag – nationalisme og økonomisk vækst

Forholdet mellem Kommunistpartiet og det kinesiske samfund er under hastig udvikling, og indenrigspolitisk i Kina udvikles der i disse år større krav og forventninger til, hvad partiet skal levere. Siden starten på den økonomiske reformproces i Kina i slutningen af 1970'erne er det ideologiske legitimitetsgrundlag for Kommunistpartiet blevet mere eller mindre udhulet, og i stedet er udviklet en form for output- eller performance-legitimitet. Det, partiet skal levere, er fortsat indenrigspolitisk stabilitet, økonomisk vækst og fremgang for alle kinesere og for Kina som stormagt i det internationale system (Wang, 2005).

Kina er imidlertid ikke et demokrati, så hvorfor bekymrer kinesiske ledere sig om krav og forventninger fra den kinesiske befolkning? Kina er fortsat et autoritært etpartisystem, hvor der ikke tillades nogen form for opposition. Dette betyder imidlertid ikke, at der ikke er sket – og sker – udviklinger. Den økonomiske reformproces har nødvendiggjort udviklinger i det kinesiske politiske og bureaukratiske system og også mere “udviklingsrum” til det kinesiske samfund fx for at opmuntre privat initiativ og skabe større fleksibilitet og dynamik i den kinesiske økonomi (Howell, 2012). Der er et civilsamfund under udvikling i dag i Kina. Selvfølgelig et andet civilsamfund end i et demokratisk

politisk system, men ikke desto mindre et civilsamfund, som stiller sig kritisk overfor udviklinger i og udenfor Kina, og som i stigende grad bliver i stand til at mobilisere sig og udtrykke utilfredshed og vrede.

Angående de ændrede betingelser for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, som følger af disse indenrigspolitiske udviklinger, er der for det første den stigende betydning af den offentlige opinion, som især er karakteriseret ved en stærk nationalisme. Her har ændringer i den overordnede magtbalance de senere år styrket nationalistiske ambitioner og forventninger i store dele af den kinesiske befolkning om, at Kina nu – efter 100 års ydmygelser – indtager, hvad der ses som Kinas retmæssige stormagtsposition, og kræver den indflydelse og respekt, som følger med.⁴ Nationalisme i Kina er et komplekst område med adskillige typer nationalisme, som kan føres tilbage til, hvordan nationalisme i Kina både er drevet af opfattelser af historisk ydmygelse og af historisk stolthed samt af stolthed over de seneste tre årtiers kinesiske bedrifter (Qin, 2010). Det vigtigste i denne sammenhæng er at understrege, hvordan de kinesiske ledere har brugt nationalismen – og gør det fortsat – for at sikre indenrigspolitisk social og politisk stabilitet samt opbakning til partiet med argumentet om, at kun et stærkt Kina ledet af Kommunistpartiet kan genvinde Kinas retmæssige internationale stormagtsstatus og respekt (Zhao, 2013: 537-538). Denne nationalisme er imidlertid blevet sværere at kontrollere for de kinesiske ledere og har åbnet et legitimt rum for aktivisme og mobilisering i det kinesiske samfund. Dette særligt med den større udbredelse af medier, mobiltelefon og internet i Kina i de senere år. Det paradoksale er nemlig, at det er svært for de kinesiske ledere at forbyde eller slå ned på nationalistiske demonstrationer og ytringer, da de selv har opmuntret hertil og dermed gjort det legitimt og ligefrem patriotisk at ytre sig (He, 2007: 18). Nationalismen har dermed udviklet sig til et tveægget sværd for de kinesiske ledere. På den ene side kan de bruge nationalismen til at mobilisere den kinesiske befolkning med det formål at lægge pres på andre internationale forhandlingspartnere og stater og at fjerne opmærksomheden fra egne fejl og svagheder. På den anden side udvikles imidlertid kun endnu højere nationalistiske forventninger i den kinesiske befolkning til Kinas internationale ageren. I de senere år har sådanne forventninger i adskillige tilfælde indskrænket handlerummet for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik og lagt et yderligere pres på de kinesiske ledere. Tydeligst har dette været i forhold til de kinesiske ledes håndtering af udestående territoriale stridigheder med flere sydøstasiatiske stater i det Sydkinesiske Hav og med Japan i det Østkinesiske Hav. I forlængelse heraf fremhæver kinesiske international politik-forskere, at kinesiske ledere er blevet mere opmærksomme på og sårbare overfor den offentlige opinion, hvilket bevirker, at de særligt i konflikter, der

involverer Kinas territoriale krav eller andre elementer tæt knyttet til kinesisk nationalisme, ikke tør risikere at fremstå svage eller passive indenrigspolitisk.⁵ Den opfattede stigende kinesiske aggressivitet i udenrigs- og sikkerhedspolitikken afspejler derfor en indenrigspolitisk mere presset kinesisk ledelse fokuseret på at fastholde indenrigspolitisk kontrol og opbakning, snarere end det afspejler en kinesisk revisionistisk og ekspansionistisk dagsorden.⁶

Det indenrigspolitiske dilemma, som de kinesiske ledere i stigende grad konfronterer i udenrigs- og sikkerhedspolitikken, fremstilles ofte som et dilemma mellem rationalisme og nationalisme, hvor de kinesiske ledere for at kunne håndtere de mange indenrigspolitiske udfordringer har brug for stabilitet i regionen og gode relationer til vigtige handelspartnere som USA og Japan. De kinesiske ledere er imidlertid også nødt til at imødekomme det stigende indenrigspolitiske pres for at demonstrere Kinas voksende internationale magt og status og være villige til at anvende de større økonomiske og militære ressourcer, som nu er til rådighed for at sikre, hvad der i Kina opfattes som kinesisk territorium og kerneinteresser. I de konkrete cases falder dette dilemma forskelligt ud og resulterer i forskellige typer af kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitisk ageren.

En anden vigtig betingelse for kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik, som følger af udviklinger indenrigspolitisk i Kina og i de kinesiske ledes legitimitetsgrundlag, er knyttet til Kinas fortsatte stigende import af energi- og naturressourcer, som er nødvendig at sikre, for at de kinesiske ledere kan levere i forhold til de indenrigspolitiske krav og forventninger om fortsat høj økonomisk vækst og fremgang i Kina. Drevet af dette hensyn er Kina nu til stede og aktiv økonomisk og politisk i en grad, som ikke er set tidligere i områder og stater langt væk fra Kinas traditionelle fokusområde i regionen som fx Afrika og Mellemøsten. I forlængelse heraf har Beijing udviklet stærkere interesser i udviklinger og konflikter i disse regioner og generelt i indretningen af det internationale system. Denne ekspanderende kinesiske tilstedeværelse øger presset på ligge lavt-strategien, som bliver sværere at begrunde i mødet med det stigende indenrigspolitiske krav for en anden mere aktiv strategi. Det er således en intensiveret debat blandt kinesiske international politik-forskere om behovet for en ny udenrigs- og sikkerhedspolitisk strategi.⁷ Ligeledes styrker dette hensyn kinesiske ledes fokus på at udvikle den kinesiske flåde og flyvevåben, for at Kina selv kan sikre egen transport af de importerede energi- og naturressourcer. Også her er det indenrigspolitiske hensyn snarere end en kinesisk revisionistisk og ekspansionistisk dagsorden, der ligger bag.

De igangværende indenrigspolitiske udviklinger i Kina og særligt i forholdet mellem partiet og det kinesiske samfund opstiller nye betingelser også for ki-

nesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Som det fremgår ovenfor, er der for det første behovet for at vise styrke og beslutsomhed i udenrigs- og sikkerhedspolitikken for dermed at leve i forhold til nationalistiske krav og forventninger indenrigspolitisk. For det andet behovet for at sikre og fremme Kinas ekspanderende tilstedeværelse og interesser i det internationale system. I konflikter, som berører mange kinesiske statsborgere og store kinesiske investeringer, hvilket fx var tilfældet med konflikten i Libyen i 2011, vil et sådant indenrigspolitisk hensyn kunne trække i retning af en mere aktiv kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik med brud på det traditionelle kinesiske ikke-interventionsprincip. Dette i modsætning til kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i forhold til konflikter, som ikke berører mange kinesiske statsborgere og store kinesiske investeringer, hvilket fx er tilfældet med den igangværende konflikt i Syrien, hvor Kina holder lav profil og insisterer på ikke-interventionsprincippet. Kinas forskellige måder at håndtere sådanne internationale konflikter på skal således også ses i lyset af de modsatrettede krav og forventninger, som de kinesiske ledere står overfor indenrigspolitisk.

Kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik under forskellige betingelser

De kinesiske ledere er under stigende pres i forhold til at respondere på de mange krav fra det internationale system på den ene side og de forskelligartede interesser, krav og forventninger fra det hastigt ændrende kinesiske samfund på den anden side. På den internationale scene ses kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i stigende grad som aggressiv og selvhævdende med et Kina, som ikke tager internationalt ansvar, mens der indenrigspolitisk snarere er stigende kritik af kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik som værende for svag og passiv i forhold til sikringen af kinesiske kerneinteresser. Dette trækker kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i forskellige retninger, og afhængig af den konkrete situation vil udfaldet være meget forskelligt. Der er dermed ikke en klar linje i eller strategi bag udviklingen i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i disse år.

Det er ikke til at sige, hvordan Kina videre vil udvikle sig som stormagt og implikationerne heraf for det internationale system, men det, der kan analyseres og siges noget fornuftigt om, er de faktorer, som vil indvirke på Kinas videre udvikling som stormagt. Formålet med denne artikel har været at vise, hvordan en neoklassisk realistisk analyseramme, der fremhæver betydningen af såvel ændrede internationale betingelser som ændrede indenrigspolitiske betingelser for en stats udenrigs- og sikkerhedspolitik, udgør et stærkere teoretisk grundlag end den dominerende neorealisticke tilgang for den realistiske ana-

lyse af Kinas udvikling som stormagt. Først analyseres udviklinger i forhold til systemiske faktorer – hvad er det for et internationalt system, Kina skal stige op i og agere i som stormagt? Hvilke systemiske dynamikker er der? Hvordan reagerer unipolen USA på udviklingen i det internationale system generelt og specifikt på Kinas stigende internationale rolle og indflydelse? Analysen af disse spørgsmål giver de primære betingelser for Kinas opstigen over tid, men effekten heraf på kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik påvirkes videre af indenrigspolitiske udviklinger i Kina, hvor de vigtigste indenrigspolitiske betingelser som anført ovenfor er relaterede til udviklingen i stat-samfundsrelationerne i Kina og til spørgsmålet om udviklingen i Kommunistpartiets legitimitet – hvad skal de kinesiske ledere levere indenrigspolitisk? Hvilken kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik bidrager til dette? I hvilken grad og i hvilken retning hensyn til disse indenrigspolitiske forventninger påvirker kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik varierer fra case til case, afhængig af hvilke indenrigspolitiske interesser og kræfter der berøres og mobiliseres i den konkrete case. Her har ovenstående analyse indikeret, hvordan mobiliseringen af nationalistiske kræfter i det kinesiske samfund fremmer en mere aggressiv kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Den neoklassiske realistiske analyseramme præsenterer ikke en klar formel for de konkrete effekter på kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik af igangværende udviklinger i de systemiske og indenrigspolitiske betingelser, som Kina agerer under, men præsenterer og argumenterer for de vigtige faktorer at tage fat på i den konkrete analyse. Dette hænger sammen med, at neoklassisk realisme fortsat må betegnes som en præ-teori, hvor bestemte typer faktorer, som er nødvendige at inddrage i analysen, identificeres og begrundes, men hvor der ikke præsenteres en samlet teori, der muliggør præcis hypotesedannelse (Wivel, 2002: 441). Her er det atter vigtigt at understrege, at den neoklassiske realistiske analyseramme præsenteret og anvendt ovenfor kun er *et* bud på en neoklassisk realistisk analyseramme. Der kan være andre bud, men det overordnede argument er imidlertid, at neoklassisk realisme udgør et stærkere teoretisk grundlag for den realistiske analyse af et af de vigtigste spørgsmål at tage fat i for at blive i stand til at forstå og forklare den på overfladen modsætningsfyldte udvikling i kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år, nemlig spørgsmålet under hvilke betingelser – internationale og indenrigspolitiske – ses hvilken type kinesisk udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Noter

1. Se Swaine (2010) samt Johnston (2013) for yderligere diskussion af sådanne analyser.
2. Se Lampton (2014: 8-11, 233-246) for særlige forhold og nødvendige overvejelser i forbindelse med interviews i Kina.
3. Egne interviews med kinesiske international politik-forskere i Beijing i november 2013.
4. Kina var i 1820'erne verdens største økonomi med over 30 pct. af verdens BNP, men Kina havde ikke fulgt med den (våben)teknologiske udvikling, hvilket blev tydeligt under Opiumskrigen (1839-1842), som resulterede i en opdeling af Kina mellem stormagterne. Dette bliver i Kina anset som starten på "100 års ydmygelser" (1839-1949).
5. Egne interviews med kinesiske international politik forskere i Beijing i april 2011, i maj og september 2012 samt i september og oktober 2013.
6. Se også Fravel (2008), som viser, hvordan Beijings valg af strategi i forhold til håndteringen af udestående territoriale konflikter også afhænger af forventet indenrigspolitiske omkostninger for de kinesiske ledere ved forskellige strategier.
7. Egne interviews med kinesiske international politik-forskere i Beijing i september og oktober 2013.

Litteratur

- Booth, Ken (red.) (2009). The King of Thought: theory, the subject, and Waltz. Part I: perspectives on structural realism. Special Issue of *International Relations* 23 (2): 179-306.
- Elman, Colin (1996). Horses for courses: why not neorealist theories of foreign policy? *Security Studies* 6 (1): 7-53.
- Fravel, M. Taylor (2008). *Strong Borders, Secure Nation. Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes*. Princeton: Princeton University Press.
- Friedberg, Aaron (2012). *A Contest for Supremacy: China, America and the Struggle for Mastery in Asia*. New York: W. W. Norton.
- Goldstein, Avery (2005). *Rising to the Challenge: China's Grand Strategy and International Security*. Redwood City: Stanford University Press.
- Hansen, Birthe (2011). *Unipolarity and World Politics: A Theory and Its Implications*. London: Routledge.
- He, Yanan (2007). History, Chinese nationalism and the emerging Sino-Japanese conflict. *Journal of Contemporary China* 16 (50): 1-24.
- Howell, Jude (2012). Civil society, corporatism and capitalism in China. *The Journal of Comparative Asian Development* 11 (2): 271-297.

- Johnston, Alastair Iain (2013). How new and assertive is China's new assertiveness? *International Security* 37 (4): 7-48.
- Lampton, David M. (2014). *Following the Leader*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Lobell, Steven E., Norrin M. Ripsman og Jeffrey W. Taliaferro (2009). *Neoclassical Realism, The State, and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mearsheimer, John J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton
- Mearsheimer, John J. (2007). Structural realism, pp. 71-88 i Tim Dunne, Milja Kurki og Steve Smith (red.), *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Mearsheimer, John J. (2010). The gathering storm: China's challenge to US's power in Asia. *The Chinese Journal of International Politics* 3: 381-396.
- Morgenthau, Hans J. (2006 [1948]). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, 7th ed. (revised by Kenneth W. Thompson og W. David Clinton). New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Paul, T. V. (2004). Introduction: the enduring axioms of balance of power theory and their contemporary relevance, pp. 1-25 i T. V. Paul, James J. Wirtz og Michael Fortmann (red), *Balance of Power. Theory and Practice in the 21st Century*. Redwood City: Stanford University Press.
- Qin, Yaqing (2010). Struggle for identity: a political psychology of China's rise, pp. 249-269 i Brantly Womack (red.), *China's Rise in Historical Perspective*. New York: Rowman & Littlefield.
- Rose, Gideon (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics* 51 (1): 144-177.
- Rothkopf, David (2011). The China threat: considering the growing consensus. *Foreign Policy* 18. januar http://rothkopf.foreignpolicy.com/posts/2011/01/18/the_china_threat_considering_the_growing_consensus (28. januar 2014).
- Scobell, Andrew og Scott W. Harold (2013). An "assertive" China? Insights from interviews. *Asian Security* 9 (2): 111-131.
- Schweller, Randall (2006). *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton: Princeton University Press.
- Schweller, Randall og Pu Xiaoyu (2011). After unipolarity: China's visions of international order in an era of U.S. decline. *International Security* 36 (1): 41-72.
- Swaine, Michael D. (2010). Perceptions of an assertive China. *China Leadership Monitor* 32: 1-19.
- Swaine, Michael D. (2012). Chinese leadership and elite response to the US Pacific pivot. *China Leadership Monitor* 38: 1-26.

- Sørensen, Camilla T. N. (2008). *The Contingent Rise of China. The Development in Chinese Post-Cold War Security Policy*. Ph.d.-afhandling 2008/5, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Taliaferro, Jeffrey W. (2006). State building for future wars: neoclassical realism and the resource-extractive state. *Security Studies* 15 (3): 464-495.
- Waltz, Kenneth (1979). *Theory of International Politics*. Reading: Addison-Wesley.
- Wang, Fei-Ling (2005). Beijing's incentive structure: the pursuit of preservation, prosperity, and power, pp. 19-50 i Yong Deng og Fei-Ling Wang (red.), *China Rising. Power and Motivation in Chinese Foreign Policy*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Wivel, Anders (2002). Realism efter Waltz: udvikling eller afvikling? *Politica* 34 (4): 431-448.
- Wohlforth, William C. (1999). The stability of a unipolar world. *International Security* 24 (1): 5-41.
- Wohlforth, William C. (2008). Realism and foreign policy, pp. 31-48 i Steven Smith, Amelia Hadfield og Tim Dunne (red.), *Foreign Policy. Theories. Actors. Cases*. Oxford: Oxford University Press.
- Zhao, Suisheng (2013). Foreign policy implications of chinese nationalism revisited. The strident turn. *Journal of Contemporary China* 22 (82): 535-553.